

Kantsoner i jordbruket

En studie av utfordringer, muligheter og motivasjoner for samarbeid mot renere bekker, elver og Oslofjord

Helena Reierskog Harborg
Masteroppgave i naturforvaltning

Innhold:

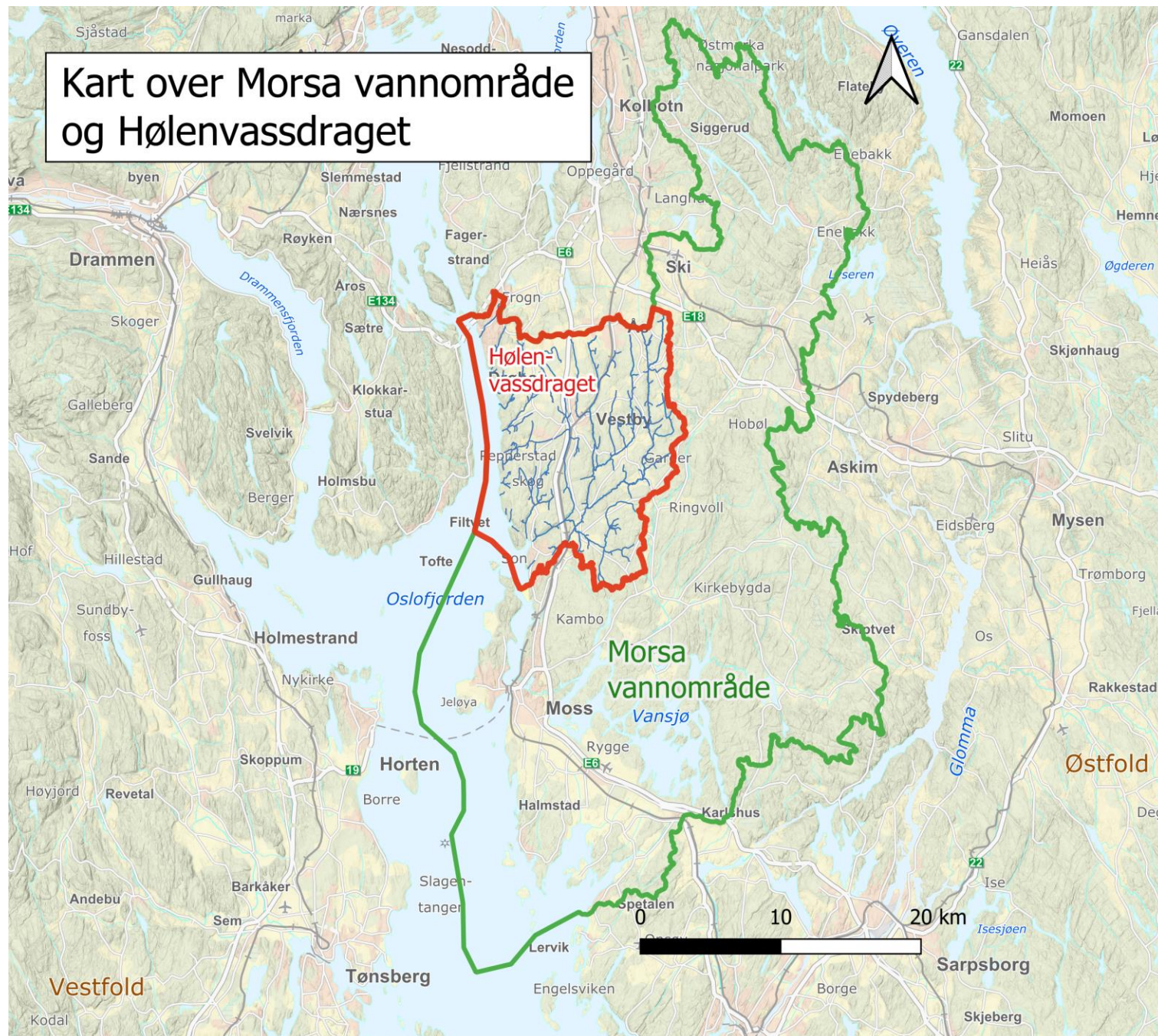
Hva er kantsoner i jordbruket?

På hvilken måte er trær i kantsoner positivt for landbruk og renere vassdrag?

Bønder og forvaltere i Hølenvassdraget om utfordringer og muligheter

Egne refleksjoner om videre muligheter

Kart over Morsa vannområde og Hølenvassdraget

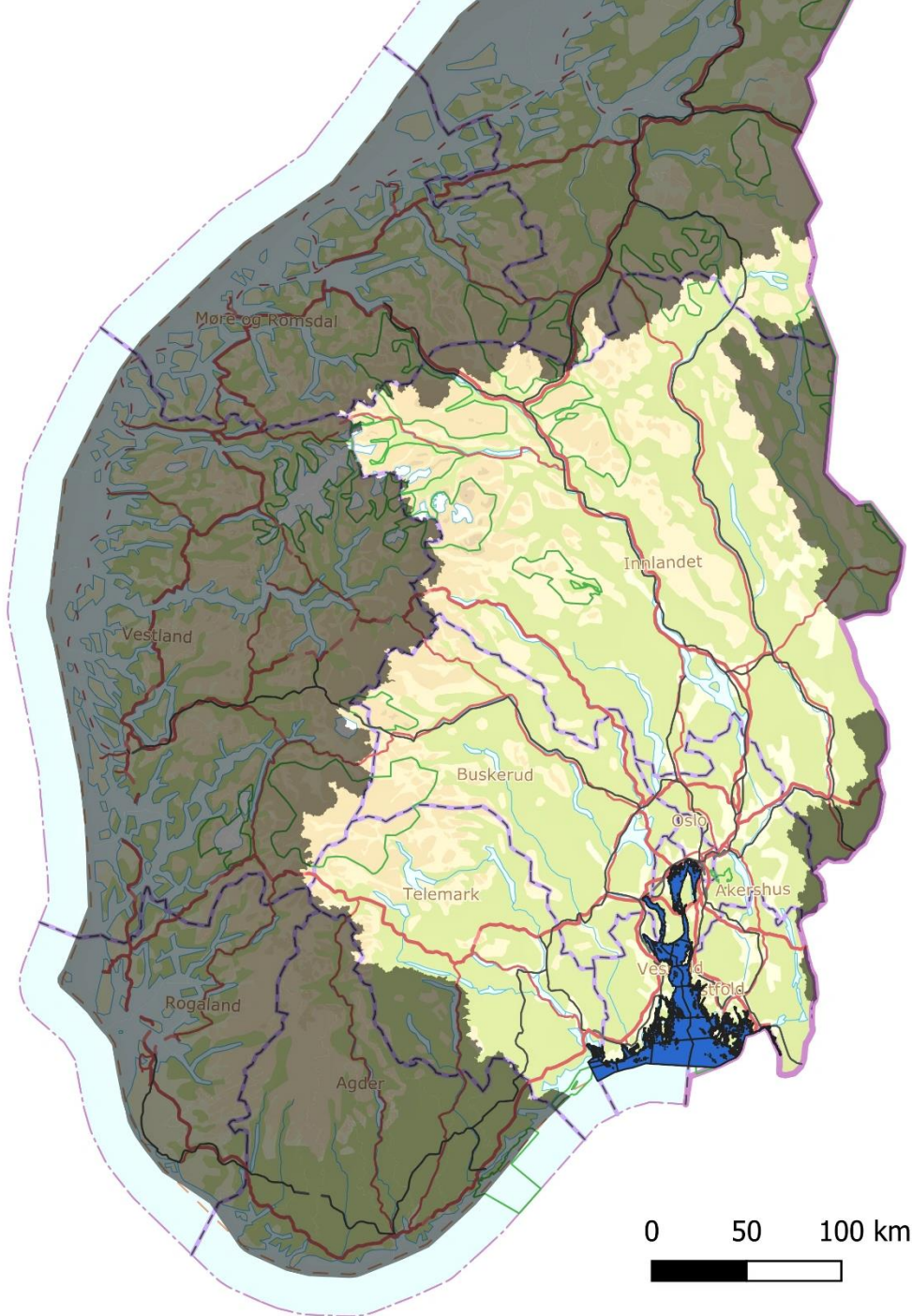
Treplantingsprosjekt

Kilde: Akershus fylkeskommune (facebook)

Arvenning av næringsstoffer og jordpartikler fra jordbruket

Oslofjordens nedbørsfelt

- Forurensing fra avløp
- Avrenning fra jordbruk
- Nedbygging i strandsona og økt urbanisering
- Overfiske
- etc...

Hva er kantsoner?

Arealet mellom en vannforekomst og jordbruksareal (NVE, 2025)

Gressdekt

Trær

Flersjiktet og høyt funksjonell

Lovverket om kantsoner

Opprettholde et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr

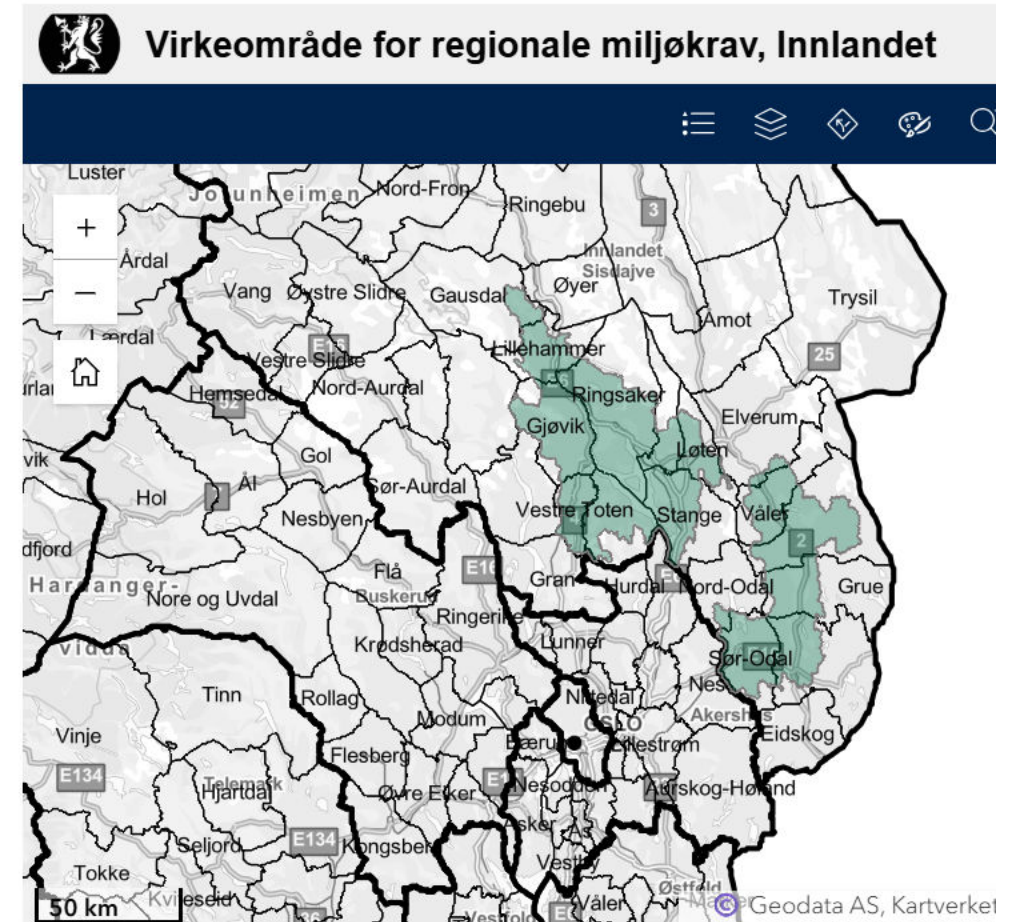
Vannressursloven §11

2m vegetasjonssone

Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Buffersone med 6m kantsoner (gress!) eller 20m stubb

Regionale miljøkrav i jordbruket

Positive effekter med trær for jordbruket

Multitalent

Holder matjorda på jordet

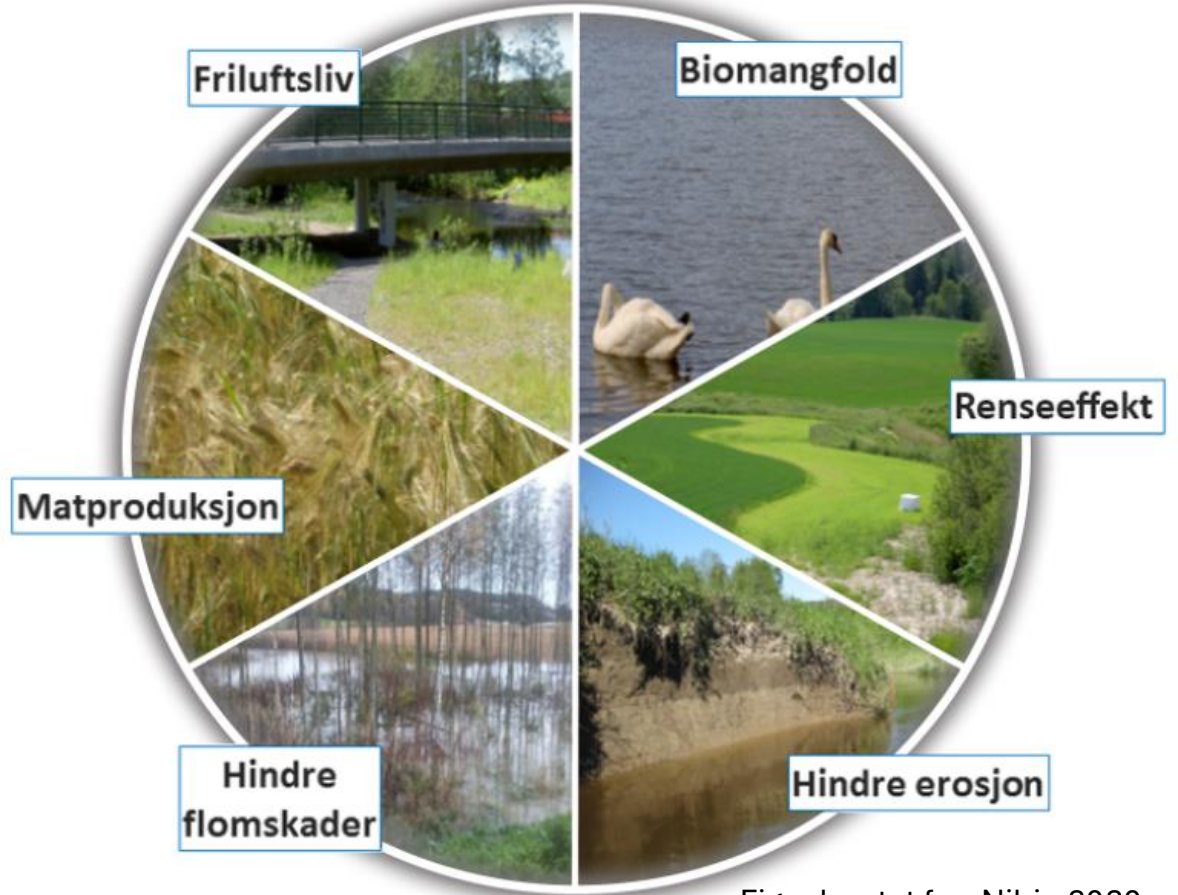
Fanger opp næringsstoffer og plantevernmidler

Virker flomdempende

Binder bekkekanten → mindre erosjon og ras

Fint landskap

“Jeg prøver å bidra med det jeg kan til å holde jorda der den skal være. I tillegg hugger vi ingenting ned mot elva. Fordi ett tre der nede er jo egentlig gull verdt. [...] Så jeg ser at vannet har kommet fortere og mer, og desto viktigere er de trærne som står der nede blitt, fordi de røttene holder på jorda, for alt det er verdt” (B3)

Figur hentet fra: Nibio 2020

Hva er trær i kantsona godt for økologisk?

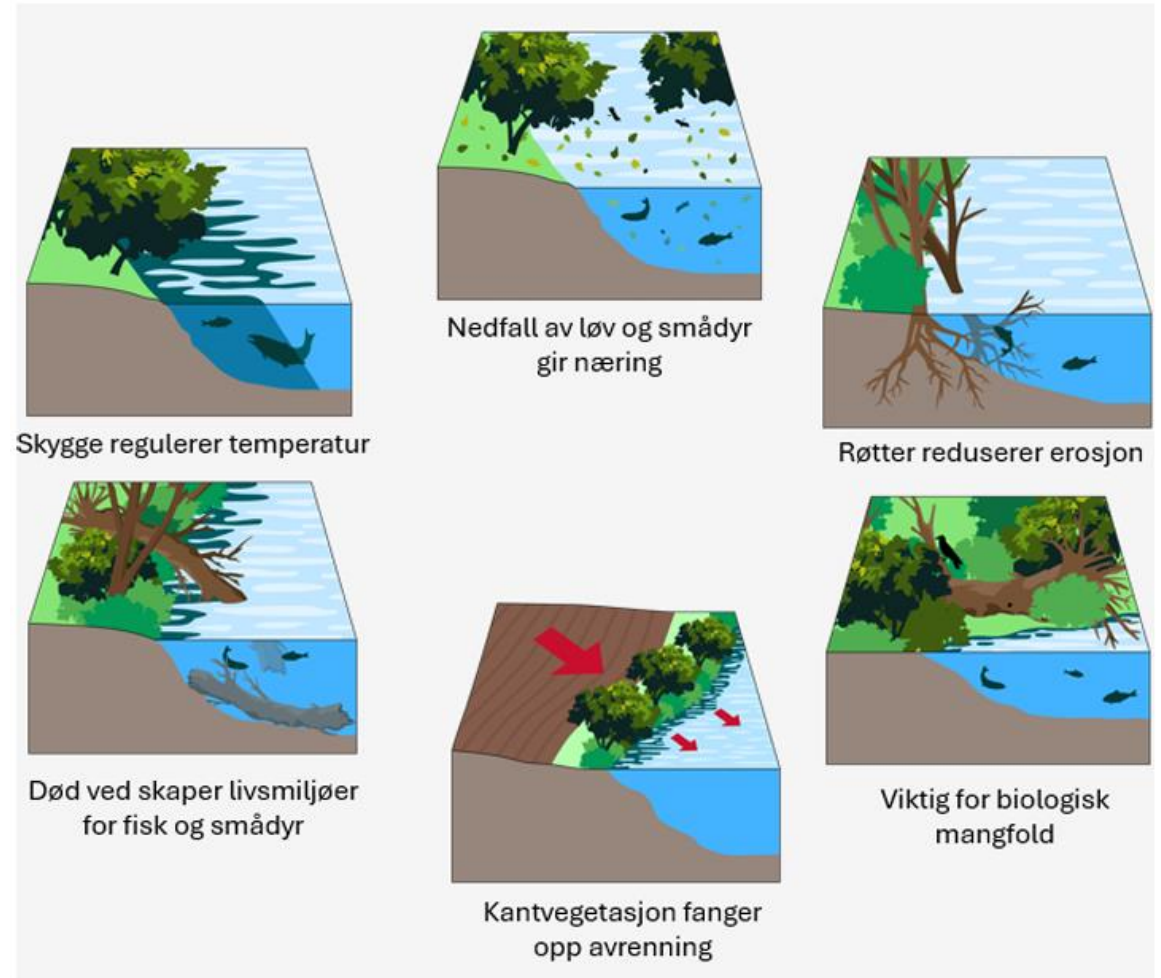
Viktige leveområder for mange
dyre- og plantearter

Skygge, lavere temperatur og
næring

Vandrings- og
spredningskorridorer for vilt

Gir dårligere forhold for uønsket
algevekst

Bidrar til CO₂ -lagring

Konflikter med intensivt landbruk

Skyggeeffekt

Tap av jordbruksareal

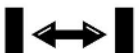

Greiner og røtter

Merarbeid med vedlikehold

*«Men landbruket må tilpasse seg så godt som det er verdt, samtidig så produserer vi jo mat. Det er ingen som har greid å vende seg av det»
(B2)*

Det er ikke tid til å rydde det. Mange av de beitelandskapene som gror igjen rundt om i Norge, så er det jo fordi at du har ikke kyr, og du har ikke tid til å løpe rundt med motorsag. [...] Du har så mange timer om dagen, så å gå og klippe hekk og pynte trær, det tror jeg ikke mange prioriterer med det første. (B5)

Utfordringer for samarbeid om miljøtiltak

- Urettferdig beskylt og gjort til skurk
- Pekelek – avløp? Andre utslippstillatelser?
- Gap i kunnskapsforståelse og misforståelser mellom forvaltningen, miljøinteresser og landbruket
- Mettet på miljøkrav

«Vi bønder er jo egentlig veldig opptatt av natur og dyr, fordi vi lever av det. Og vi kan jo ikke kutte av den greinen vi sitter på. Det er en veldig dårlig business.» (B2)

Harde rammevilkår og effektiviseringspress

«... bønder er vel en av verdens største gamblere. De satser alt de har og legger masse penger ned. Du er 100% avhengig av været som du ikke kan kontrollere. [...] Og med veldig lave marginer i det du driver med. Så en annen bedrift som hadde fått de tallene på bordet, og fått beskjed om at du finner ut til neste år, eller til høsten, hva du kommer til å tjene på dette, de hadde sagt blankt nei. Det er egentlig en investeringsbeslutning på bordet.» (B7)

Forvaltningen i Hølenvassdraget: utfordringer

Ressursmangel

Mangel på økonomiske og juridiske virkemidler

Mangel på sanksjoner og håndheving av ulovlig hogst og tiltak

Muligheter

Offentlige tilskudd

«De [økonomiske virkemidlene] virker over natta. Du sier at du får så og så mye hvis du gjør det sånn og sånn. Da går bønnene i samla tropp» (B2).

«Da er det vinn-vinn egentlig. Du holder på jorda, du får godtgjort avlingstapet.» (B2)

Ros og opplysning om bønders innsats

Flere virkemidler - balanse mellom pisk, gulrot og opplysning

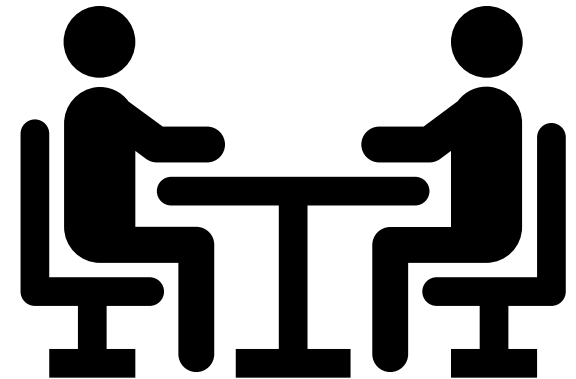
Refleksjoner om muligheter og veien videre

Vi må snakke mer sammen på tvers!

Lytte til hverandre og ha medvirkende prosesser

Samarbeid og spille på lag: se bonden som en medspiller

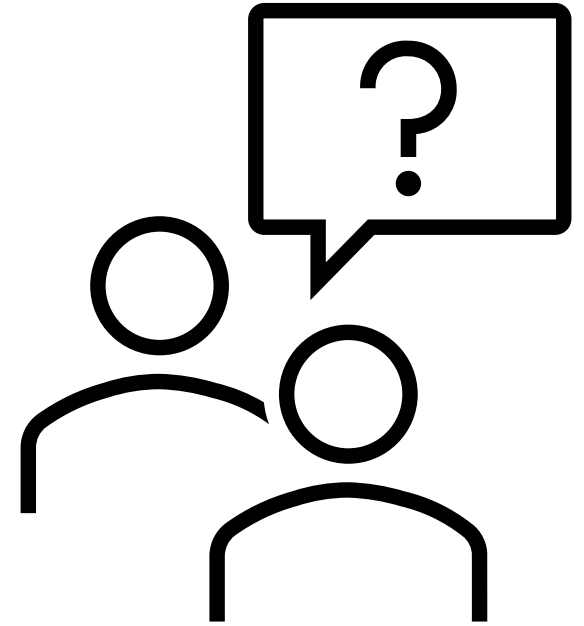
Øke offentlige tilskudd til flersjikta kantvegetasjon

Nyttige ressurser til senere

- NVE skjøtselsveileder for kantvegetasjon (inkludert info om tilskuddsordninger): <https://veiledere.nve.no/skjotsel-av-kantvegetasjon-langs-vassdrag/>
- NVE veileder om vannressursloven §11: <https://veiledere.nve.no/kantvegetasjon-veileder-om-vannressursloven-11-utgitt-2019/>
- Veileder til RMP krav i Innlandet: <https://storymaps.arcgis.com/stories/ba59febcbad7f40b094995c5b7ea38b71>
- Masteroppgaven blir ikke offentliggjort før April. Send en epost til helena.harborg@live.no dersom du ønsker pdf til oppgaven.

Spørsmål og samtale

Er det gjenkjennelig for dere?